

Op Pad met ... Martijn van Schie in het Nieuwkoopse Plassengebied

CV Martijn van Schie

1997-2002 natuur- en landschapstechniek Hogeschool Larenstein
2002-2003 junior ecologisch adviseur ecologisch adviesbureau Natuurwerk Mensenwerk
2003 -2015 vrijwillig voor Gerard Müskens Wageningen University & Research
2004-2005 mede-eigenaar ecologisch adviesbureau Aandacht Natuur.
2005-heden boswachter ecologie Natuurmonumenten Rotterdam en Nieuwkoop

Succes en teleurstelling met trilveen

Martijn van Schie is boswachter ecologie in de Nieuwkoopse Plassen. Een van de doelen voor dit gebied is uitbreiding en verbetering van de kwaliteit van trilvenen. In het midden van het gebied gaat het beter, aan de randen is verzuring een groot probleem door onder meer stikstofdepositie.

Wat is hier interessant?

“Dit is een perceel in de centrale zudden van de Nieuwkoopse Plassen. Eind vorige eeuw was het een rietland helemaal vol met pijpenstrootje. Het is geplagd om jonge verlanding te stimuleren. We hebben daar veel van geleerd. Zo’n zudde (kragge) drijft. Plaggen heeft dan totaal geen zin want het komt gewoon weer omhoog en dan verzuurt het weer net zo hard. Als je het daarna goed beheert, neemt de kwaliteit van het veenmosrietland enorm toe. Het is echter geen jonge verlanding geworden. Tegelijk is er door de werkzaamheden een klein petgatje ontstaan. Binnen enkele jaren was het helemaal gevuld met kranswier. Zo veel dat het boven het water uit kwam. Het droogde op als een koek en daarop kwamen kleine lisdodde en galigaan die een harde mat vormen. Buiten die mat zit het water vol kranswieren. Hier kan verlanding met trilveen gaan ontstaan. Maar dat kan nog wel heel lang duren. Voor kranswierwater en libellen zijn de petgaten nu al heel waardevol, want dat soort habitat staat ook onder druk in Nederland. De successie kan overigens ook andere kanten op gaan. Door stikstofdepositie en verzuring kan het trilveenstadium heel kort duren of zelfs overgeslagen worden.”

Op de website van Natuurmonumenten staat een positief verhaal over de Nieuwkoopse Plassen. De artikelen in dit themanummer en het (concept)beheerplan vertellen een ander verhaal.

“Er zijn twee werkelijkheden. Er is veel moois te zien. Twintig procent van de landelijke populatie purperreigers broedt hier. Het wriemelt van de orchideeën, waaronder groenknolorchis en veenmosorchis. Er overwinteren tienduizenden smienten. Het is het grootste moerasheidecomplex van West-Europa. Er is ruimte en rust. Er is schoon water met krabbenscheer. Natuurmonumenten wil haar leden laten zien waar ze kunnen genieten.

De andere werkelijkheid is dat er ook bedreigingen zijn, zoals stikstofdepositie, verdergaande successie, ruimtegebrek, kwetsbare populaties. In de wetenschap-

pelijke en beleidsmatige wereld moet je duidelijk maken dat het kwetsbaar is. Er gaan soorten achteruit, andere vooruit. De Natura 2000-doelen worden niet zomaar gehaald als we niet onze stinkende best doen. Over deze tweede werkelijkheid vertellen we ook aan de bezoekers, niet specifiek over dit gebied, maar meer algemeen, zoals over het mestoverschot en de stikstofdepositie. Het gaat te ver om iedere bezoeker een landschapsecologische analyse te geven. Onze vrijwilligers informeren we bijvoorbeeld veel uitgebreider en zij informeren weer onze buitenwacht. Als de mensen vragen om een inhoudelijk verhaal,

dan krijgen ze dat. Maar de meeste mensen komen hier om te genieten.”

Kooijman et al. (dit nummer) zijn niet erg enthousiast over de ontwikkeling van de trilvenen hier. Het gaat wel vooruit, maar langzamer dan nodig is.

“De kwaliteit van de trilveenvegetaties is niet goed. Lokaal neemt deze toe, maar elders af. Aan de rand van het gebied zien we heftige verzuringseffecten. Het lijkt met stikstofdepositie te maken te hebben. In het middengebied, waar we herstelmaatregelen nemen zijn de resultaten wel goed. Succes en teleurstelling dus.

Stikstofdepositie is zeker een probleem. Zolang jonge verlandingsgebieden nog in contact staat met oppervlaktewater heeft stikstofdepositie geen waanzinnige impact. Maar zodra stikstof in de echte trilveenvegetatie komt, zie je lokaal ontzettend snel verzuring. In korte tijd zie je veenmossen

komen ten koste van andere soorten. Het is nooit eenvoudig. Hoe geringer bijvoorbeeld het gehalte calcium in het water, hoe geringer de buffercapaciteit en hoe minder resistent een trilveen is tegen verzuring door stikstofdepositie. Dat is niet iets wat ik zomaar kan oplossen.”

Wat kun je wel doen om verlanding te bevorderen?

“In de zuidwesthoek zit een waterin- en uitlaat. Als water wordt ingelaten wordt het gedefosfateerd door het waterschap. De waterkwaliteit verbetert daardoor sterk. In principe voldoende, afhankelijk van de doelstelling. Hoe verder je van de inlaat komt hoe meer regenwater een rol gaat spelen. De gehalten van fosfaat, sulfaat en calcium nemen daardoor af naar het noordoosten. En aquatische habitattypen als meren met krabbenscheer en fonteinkruidenten, en kranswierwateren nemen in abun-

dantie toe in dezelfde richting, zie kaart. Ze reflecteren de waterkwaliteit. In gebieden met veel sloten en weinig open water zie je een sterke verbetering optreden. In de centrale zudden komen dan ook aan de randen groenknolorchis en veenmosorchis uitbundig voor en in het water kranswierren.

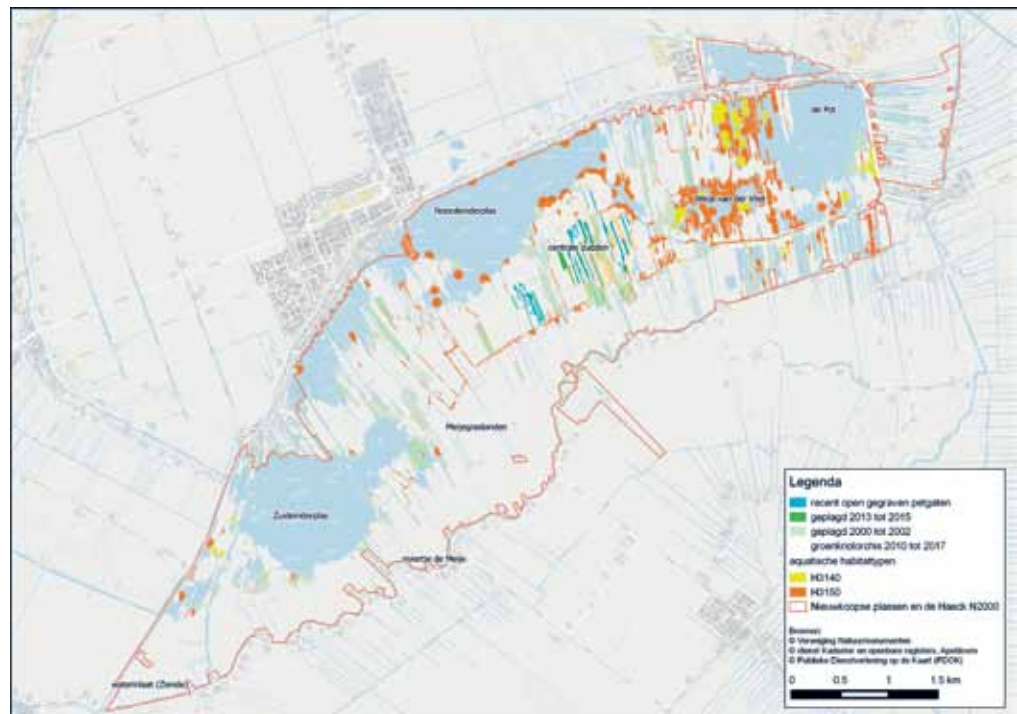
Met het waterschap hebben we een watersysteemanalyse gedaan en zijn tot de conclusie gekomen dat de Meijegraslanden, waar op sommige plaatsen nog intensief wordt geboerd en ontwaterd, een serieuze bron van sulfaat en fosfaat zijn. Het waterschap heeft daarom een aantal doorgaande sloten afgedamd om te voorkomen dat het water van de Meije diffuus de Nieuwkoopse Plassen kan instromen. De waterkwaliteit van de Meije is slecht voor de doelen die wij hebben. Te veel sulfaat en fosfaat voor trilvenen.

Daarnaast zijn we oude verlandingsstadia

gaan plaggen of vergraven tot petgat. Dat plaggen voor trilveren lukt niet overal want die zuddes komen weer bovendrijven. Maar waar ze onder water blijven moet weer snel trilveren komen. Daar hebben we lokaal echt wel succes mee. De petgaten moeten een hele successiereeks doorlopen. Plaggen voor de korte termijn om een biotoop in stand te houden en de petgaten voor de lange termijn voor de trilveren.”

Hoe werkt het Programma Aanpassing Stikstof (PAS) hier?

“Met het PAS en door de politieke druk om de kwaliteit te verbeteren is er geld gekomen om de veenmosrietlanden goed te beheren. We zijn op delen van het gebied overgegaan van wintermaaien naar nazomermaaien. Dat werkt veel beter. Er wordt ondiep geplagd om het wat vochtiger te maken. We zien wel verbetering optreden, pijpenstrootje neemt lokaal af. Maar je kunt niet eeuwig blijven plaggen. Er is niet genoeg ruimte om alles te plaggen, zonder andere natuurwaarden aan te tasten. Je kunt ook niet alles tot petgat maken. Er is een einde aan de maatregelen die je kunt nemen, en dan zit je nog steeds met verzuring. De stikstof in de lucht neemt licht toe. Voorlopig is het PAS-beleid helemaal niet succesvol. Ook niet in dit gebied. Stikstof heeft twee kanten, het verrijkt en verzuurt. Aan de effecten van verrijking kunnen we wat doen. Aan die verzuring niet. Die zet door. Voor de wet kunnen we kwaliteit verbeteren, maar een aantal ge-

bufferde soorten in het veenmosrietland gaat het op termijn zwaar krijgen. Veel meer dan de helft van de veenmosrietlanden is erg verzuurd. De stikstof komt van de landbouw (ammoniak) en van de Maasvlakte (NO_x). Ammoniak heeft de grootste impact. We gaan het niet redden als er in de landbouw niet meer gebeurt. Als je meer gaat maaien in de nazomer ga je ook de structuur van de veenmosrietlanden veranderen. Dat is goed voor de vegetaties. Maar soorten als snor, noordse woelmuis en rietzanger, waarvoor ook doelen gelden, zijn juist gebaat bij structuur. Je moet dus

als natuurbeheerder goed nadenken waar de hoogste potenties liggen voor de verschillende soorten. Het betekent dat de centrale zudde wel rijk is aan plantensoorten, maar heel arm aan wat grotere fauna. Snor en noordse woelmuis zijn niet gevoelig voor stikstof, maar door het noodzakelijke beheer voor andere soorten heeft dat wel effect op deze soorten.”

Wat is de waarde van OBN (Ontwikkeling en Beheer Natuurkwaliteit)?

“Ik heb zeker wat aan die adviezen. Er is ontzettend veel onderzoek verschenen wat

mij generiek heeft geholpen. Nu er in De Haeck trilveenvegetaties verdwijnen is deskundigheid van OBN ingevlogen. Onze kennis zetten we gezamenlijk in. Dus ja, ik heb er veel aan.

Ik heb nog wel vragen. Er is elders veel onderzoek naar vraat door ganzen gedaan en dat levert moeilijke conclusies voor het beheer op. De landschappelijke context is echter nooit meegenomen. Vraat is hier geen probleem, in andere gebieden wel. Hoe kan dat?"

Is er een relatie tussen de Nieuwkoopse Plassen en de natuurontwikkelingsprojecten aan de rand, zoals de Groene Jonker?

"In de jaren vijftig tot zeventig van de vorige eeuw waren de Nieuwkoopse Plassen rijk aan moerasvogels. Het was een heel voedselrijk gebied. De waterkwaliteit was heel slecht voor de orchideeën, maar supergoed voor de moerasvogels. Die vogels zijn

allemaal verdwenen door vast waterpeil en betere waterkwaliteit. Er moest dus een plekje komen voor die vogelsoorten. Die natuurontwikkelingsgebieden bieden nieuwe moerassen.

Er is ook een actuele relatie. Zwarte sterns broeden in de Nieuwkoopse Plassen maar foerageren in die moerassen. Lepelaars zijn hier nooit heel succesvol geweest. Ze broeden hier nu sinds de Groene Jonker is aangelegd."

De schilder J.H. Weissenbruch bracht hier op een gegeven moment zijn zomers door en heeft het toen nog 'natuurlijke' landschap van het Nieuwkoopse Plassengebied voor eeuwig vastgelegd. Doen jullie nog iets met dat gegeven en met die beelden?

"Landschappen veranderen altijd een beetje, door successie en moderne geneugtes. Wij staan aan de lat om niet alleen de biodiversiteit te beschermen, maar ook het

plekje dat die biodiversiteit inneemt. Dus het landschap. De schilders van de Haagse School onder wie Weissenbruch hebben dat mooi verbeeld en wij zorgen goed voor die schilderijen want wij vinden ze hartstikke mooi. Dat museum is er nog steeds, je staat er middenin.

Mis je wat in dit landschap? Hebben wij ons werk niet goed gedaan? Waar wil je heen? Dit is een filosofische exercitie. Volgens mij gaan wij binnen de gegeven context – landschap, luchtvervuiling, waterkwaliteit, geldstromen, machines waar mee gewerkt moet worden, de historie in het landschap – zo integer mogelijk te werk. Die combinatie van factoren zorgt voor een landschap dat leeft, waarin mensen kunnen genieten en waarin de zwarte sterns de groene glazenmakers kunnen opeten en de purperreigers de noordse woelmuis."

Landschap is ook een medium op zich. In hoeverre stuurt dat jullie handelen?

“Het landschap is altijd een resultante van het gebruik. Wij borgen de openheid. We halen bomen en bos weg. Wij zorgen hier voor open biotopen. Niet alleen omdat die soorten zich er thuis voelen, maar ook omdat dat historisch bij dit landschap past. Maar wij hebben niet alles in de hand. Veel rietlanden veranderen in bos voordat we ze kunnen kopen. Weghalen is geen sinecure. Kappen en maai-beheer kosten een vermo- gen.

We beseffen dat hier een rijke cultuurhis- torie in het gebied ligt en die benoemen we ook. Veel van de historische landschaps- kenmerken, zoals deze doorgaande water- weg, houden we in stand. Die graslanden waren eerst helemaal kaal en groen en nu beginnen daar weer de rietkragen van Weissenbruch terug te komen, omdat we daarvoor kiezen. We doen dat niet omdat we per se voor Weissenbruch kiezen, maar omdat we natuurdoelstellingen hebben die iets met het verleden te maken hebben. De resultante daarvan is een beeld dat ook in die schilderijen is te zien.”

JOS DEKKER & JOHAN MEEUS

